

Likestillingens utfordring: Å avkjenne omsorg for barn

Nicole Hennem

NOVA, Oslo

nicole.hennem@nova.no

Abstract

To reconstruct caring for children as not gendered has been central to the project of equality between genders. Recently, it has also been argued that this is the best path to follow in order to revitalize this project. This article shows how gender is made relevant in different discourses about children and parenthood, and how these discourses contribute to an ongoing reproduction of parenthood based on gender inequalities. Essentialization of gender is particularly present within discourses about children and youth with behaviour problems. Through highlighting dominant discourses related to children and parenthood, this article can contribute to a better understanding of why structural changes do not seem to result in the desired equality between genders. The main question discussed is whether the gendered elements in society's "childhood project" have now taken over as the available ideological justification of ongoing gendered parenthood, and this without the possibility to counteract.

Keywords: Equality between genders, parenthood, gender, authority

Artikkelen vil drøfte omsorg for barn i lys av to samfunnsprosjekter: likestillingsprosjektet og det som jeg i artikkelen vil kalle for barneprojektet. Den vil rette søkelyset på spenningen som oppstår mellom disse to prosjekter og hvordan de utfordrer hverandre. Jeg vil vise hvordan kjønn gjøres relevant i ulike diskurser om barn og foreldreskap og hvordan de bidrar til å reproducere et kjønnsulikestilte foreldreskap.

Likestilling og samfunnets barneprosjekt

Likestilling er et godt studert og utforsket tema (Jf. Ellingsæter & Leira (red.) 2004). Samfunnets likestillingsideal innebærer bl.a. at omsorgsoppgaver for barn og husarbeid fordeles likt og at de tradisjonelle kjønnsrollemønstre som knytter menn til arbeid og kvinner til omsorg endres. Med andre ord er likestilling ment å gripe inn i hvordan menn og kvinner bør organisere sitt foreldrefelleskap ved å forbinde foreldrefelleskap med idealer om likhet mellom ektefeller i forhold til omsorgsoppgaver for barn (Jahn 2002). Å avkjønne omsorg for barn har vært sentralt i likestillingsprosjektet og ble nylig fremstilt som den videre veien å gå for å revitalisere dette prosjektet (Woon 2005). Med barneprosjektet mener jeg samfunnsprosjektet om å gi alle barn i landet best mulige oppvekstvilkår gjennom bl.a. en familiepolitikk som gir barn sterkere rettigheter som individer og som gir både mødre og fedre muligheter til å bli omsorgspersoner. Særlig legges det for tiden vekt på å bevare og utvikle relasjoner mellom fedre og barn, og lovendringer de siste årene har hatt en styrking av far-barn-relasjoner som mål. Dette begrunnes i noen sammenhenger av hensyn til barn, i andre av hensyn til far. Uavhengig av argumentasjon oppfattes lovendringer som et skritt mot likestilling. I det henseende drar likestilling og barneprosjektet i samme retning. Begge gir signaler om hvilke foreldre-barn-relasjoner som er ønskelige i samfunnet – relasjoner basert på individuelle rettigheter som ivaretar både mødres, fedres og barns behov og den enkeltes muligheter for selvrealisering. Prosjektene motsetningsfullhet kommer til syne når man ser på i hvilken grad foreldrepraksiser utvikler seg i retning av likestilt foreldreskap. Studier som retter søkelyset mot hvilke oppgaver som tildeles mor og far, viser at i de aller fleste tilfeller, tilfaller hovedomsorg for barn kvinner, mens hovedforsørgelse tildeles menn (Dencik & Schultz Jørgensen (red) 1999, Magnusson 1998,1999, Kitterød 2000, Skrede 2004, Jämställdehetsombudsmannen 2005). Et søkelys på dominante diskurser knyttet til barn og foreldreskap kan i den sammenheng være et bidrag i forklaringer om hvorfor strukturelle endringer ikke gir likestillingens ønskede resultater om kjønnslikestilt foreldreskap.

Metode

Det er en økende tendens til å betrakte forskningens begrepsproduksjon både som selvproduserende og som produserende av begrepene som mennesker anvender i sin forståelse og begrepsfestelse av sine liv og erfaringer (Nader 1996, Lupton & Barclay 1997, Edwards & Ribbens 1998, Moore 1999,

Dienhart 1998). De ulike fagtradisjoner anses å utgjøre en del av den kulturelle kapitalen i et samfunn, og den samfunnsvitenskapelige produksjon kan derfor også betraktes som et uttrykk for kulturen de er en del av. Ved å identifisere dominante diskurser innenfor forskningsfelter vil det derfor være mulig å tydeliggjøre hvilke begreper som fremheves til enhver tid som kulturelt gyldige og hvordan disse nedfeller seg i og blir en del av dagligtale.

Foreldreskap er et forskningstema der ulike forskningstradisjoner og disipliner møtes og brytes. I artikkelen vil foreldreskap bli fremstilt i krysningspunktet mellom familieforskning, barne- og ungdomsforskning og kjønnsforskning. Disiplinene forskningsfeltene dekker er mange: juss, sosiologi, psykologi, pedagogikk, antropologi og historie for å nevne noen. Hver for seg produserer de ulike disiplinene kunnskap som er av relevans for en forståelse av organisering av foreldreskap og omsorg for barn i hjemmet. Grensene mellom disiplinene er likevel ikke så rigide at disiplinene ikke drar nytte av hverandre. I lys av de ulike disipliner fremstår dermed fenomenet foreldreskap som et produkt av sammenflettede fagdiskurser. I det som følger vil jeg ta utgangspunkt i noen av disse for å vise hvordan dominerende diskurser om ”barn” og ”godt” foreldreskap kan stå i motsetning til kjønnslikestilte foreldreskap.

Premisser for dannelse av foreldrefellesskap

I det som følger vil jeg tydeliggjøre noen inneforståtte og underliggende premisser som ligger til grunn for det norske foreldreskapets utforming. Det vil gi en ramme for forståelser av dilemmaer, og i noen sammenhenger paradokser, likestillingsprosjektet må forholde seg til møtet med samfunnets barneprosjekt. En tydeliggjøring av premissene avdekker barneprosjektet som noe mer enn et samfunnsprosjekt støttet av politiske tiltak. Barneprosjekt handler også om et kulturelt skript for hvordan voksne forstår at barn blir til voksne og om konsekvenser for utformingen av foreldrepraksiser. I den sammenheng er det av betydning at norsk foreldreskap kulturmessig kan plasseres innenfor en anglo-amerikansk tradisjon – rimeligvis med lokale variasjoner. Empirisk og teoretisk er denne barneomsorgstradisjonen godt dokumentert. I det som følger vil jeg støtte meg på noen av disse studiene for å argumentere for at noen premisser i barneomsorgen – særlig forestilling om forelderoller basert på komplementaritet mellom kjønn – bidrar til å reproducere det kjønnsulikestilte foreldreskap.

Litt generelt kan man si at begrepet barn er en kulturell kategori som sier noe om et menneske i en viss alderskategori. Med det følger et kulturelt repertoar om hvordan en må handle og oppfattes for å tilhøre kategorien. Det sier også noe om hvordan andre bør relatere seg i forhold til en som passer innenfor denne kategorien. Det siste betegnes ofte som oppdragelsespraksiser. Med det menes både målet med oppdragelsen – hva foreldrene vil med sitt barn – og måten mødre og fedre kommer fram til dette målet på – hvordan de når målet (Harkness, Super & Keefer 1992, Goodnow & Collins 1994). For eksempel finnes det i den vestlige middelklassekulturen en utbredt oppfatning om at barndommen skal være en beskyttet fase i menneskers liv og at barnets individualitet og selvet er viktig og noe som skal utvikles (Boyden 1990, Zelizer 1994, Stephens 1995). For å innfri kravene som dette synet på barn og barndom stiller, har det utviklet seg noen spesifikke oppdragelsespraksiser med tilretteleggelse, kjennskap og nærhet til barnet og veiledning som sentrale elementer (Andenæs 1996, Hoikkala 1998, Hennum 2002). Denne forståelsen av foreldrepraksiser begrunner Lupton & Barclay (1997) med at individer i de vestlige land er blitt oppdratt til å erfare og oppfatte relasjoner mellom foreldre og barn som svært viktige, som emosjonelt ladet og som integrerende for selvet.

Verdiene i barneoppdragelsen og synet på barn i de vestlige land har de siste femti årene i hovedsak blitt produsert innenfor fagene til yrkesgruppene som omtales som ”psy-profesjonene” (Burman 1994, Jenks 1996, Rose 1996, Prout & James 1997, Lawler 1999). Psy-profesjonene er et uttrykk som brukes til å dekke profesjoner som psykiatere, psykoterapeuter, pedagoger, psykologer, osv. Disse har utviklet et kunnskapssystem som i stor grad definerer hvordan barn bør oppfattes og oppdras i vestlige land (Rose 1991, Lawler 1999). Empiriske studier har vist hvordan denne kunnskapen har nedfelt seg i foreldrenes etnoteorier.¹ Mødrenes og fedrenes selvforståelse og forståelse av barn og ungdom består langt på vei i en utviklingspsykologisk basert kunnskap om barns behov og utvikling og foreldrepraksiser som er i tråd med denne forståelsen (Miller 1997, Dienhart 1998, Hennum 2002). Ifølge flere forskere er psykologenes kliniske diskurs om barndom og ungdomstid basert på egenprodusert definisjon av hva som er normal barndom og ungdomstid (Donzelot 1989, Brannen et al. 1994, Gillies 2000, Furedi 2004). Særlig psykologiens forestilling om barn som behovsvesener, har hatt store konsekvenser for utforming av foreldreskapet. Det er en forestilling som også setter barn i sentrum og som ser på foreldre som personer som skal

dekke barns behov. Innenfor ungdomsforskningen gjenspeiler dette synet seg i måten foreldre blir gjort til variabler og faktorer i ungdommenes vellykkede eller mislykkede utvikling (Gillies 2000). Kjønnorienterte studier av moderskap kritiserer denne kunnskapsproduksjonen for ikke å behandle barn som en del av det voksne livet, men som sentrum for voksenlivet (Phoenix, Woollett & Llyod 1991, Everingham 1994). Ifølge disse studier tar denne kunnskapsproduksjonen ikke hensyn til mødrenes levekår og livssituasjoner, og det tas heller ikke hensyn til at mødre er individer med egne livsprosjekter. Lupton & Barclay (1997) og Dienhart (1998) mener at når faderskap settes på dagsorden, bør en unngå å gjøre samme feil. Studier av menn bør ifølge dem inkludere barn, men uten å gjøre dem om til sentrum for mennenes liv.

Det har de siste tjue årene vært et fokus på hvordan familier har blitt tømt for funksjoner, særlig omsorgsansvar for barn, og om hvordan samfunnet gjennom barnehagen og skolen har påtatt seg omsorg for barn (Evans, Frønes & Kjølrsrød (red.) 1994, Jensen, Backe-Hansen, Bache-Wiig & Heggen (red.) 1999). Men bakenfor denne diskursen om funksjonstømming og institusjonalisert barndom er praksisen og holdningen den at norske foreldre fremdeles har totalansvaret for sine barn. Med totalansvar menes det at foreldreoppgavene – unnfangelse og svangerskap, overføring av slektstatus og slektidentitet, omsorg, utdanning og forsørgelse (Goody 1982) – er organisert på en slik måte at det er biologisk mor og far som i hovedsak har det overordnede ansvaret for alle oppgavene. I det ligger også et altomfattende ansvar for hvilke voksne barn blir. Dette kommer for eksempel til syne når ungdommer får problemer og møter hjelpeapparatet. Det er primært foreldrenes oppdragsmetoder som blir påpekt som årsak til problemer, selv om det finnes mye forskning som viser at sosio-økonomiske faktorer som arbeidsløshet, sosial deprivasjon og familiens lave inntekter gir større utslag enn foreldrenes manglende støtte og kontroll (Farrington 1996, Cook 1997). Innenfor sosialpsykologien finnes det også mange elaborerte modeller som inkluderer strukturelle betingelser i forståelsen av ungdomsproblemer (Bronfenbrenner 1979, Garbarino 1982, 1985, Klefbeck & Ogden 1995) – modeller som kompliserer bildet av sammenhengen mellom problemer og foreldreskap, men de overskrider ikke den grunnleggende ideen om at foreldrene alene er ansvarlige for sine barns utvikling og oppførsel.

Dette gir kjernefamilien i vår kulturkrets en særstilling i oppdragspraksiser. Man kan si at kjernefamilien har sin styrke i barneoppdragelsen

ved at den fremstilles som modellen for det gode foreldreskap. Kjernefamilien som kulturell kode består av to voksne, en mann og en kvinne, som symbolsk representerer kulturelle verdier som man antar et menneske trenger for å vokse opp til å bli en kulturelt veltilpasset voksen. I min studie av norsk foreldreskap viser jeg at det er det kjønnede foreldreskap, en mann og en kvinne, som fremstår som grunnleggende betydningsfylt og som dermed gjenskapes innenfor rammen av kjernefamilien (Hennum 2002). Dette fremheves bl.a. som en verdi å ta vare på i stortingsmeldinger som drøfter barn og ungdoms oppvekstvilkår (St.meld.nr. 39, nr. 40). Som annet eksempel kan nevnes bruk av fosterhjem som alternativ omsorg for småbarn når mødre og fedre ikke kan ha ansvar for sine barn. Der hvor det tidligere ble brukt institusjon som omsorgsalternativ, blir det nå brukt fosterhjem – et hjem og familie bestående av en kvinne og en mann. En fosterhjemplasering anses å være mer i tråd med forestillinger om hva barn trenger for å vokse opp og hvordan en barndom skal se ut som. En barndom på barnehjem eller institusjon derimot betraktes ikke som attraktiv i vårt samfunn. Det er en nødløsning i påvente av en plassering i en kjernefamilie. I utforming av kjernefamiliens hverdagsliv er det mange interesser som skal ivaretas: både de voksnes og barnas. I den sammenheng fremheves det at familiepraksiser som legger vekt på demokratiske familierelasjoner, er de som er best ivaretagende i forhold til individer i familier (duBois-Reymond et al 1995, Gillies 2000). Disse praksiser setter et spørsmålstegn ved hierarkiske relasjoner mellom foreldre og barn og legger vekt på at barn må høres og tas med i beslutninger. Foreldre i slike familier har innrettet seg etter et syn på barn som individer med rettigheter og med en stemme som voksne er pliktig til å høre – slik den norske barneloven av 1981 fordrer. Loven gjenspeiler endringer som har skjedd i samfunnet når det gjelder forholdet mellom generasjoner og er retningssigende i forhold til hvordan forholdet foreldre-barn skal utformes.

Hva betyr det at barn har fått rettigheter? Rettighetstenkning bygger på universelle prinsipper om likebehandling, der lik rett til respekt, verdighet og integritet også skal gjelde for barn og ungdom (Lidén 2004). Ved å referere til rettslig definerte rettigheter i spesielle saker, styrkes individets rettsstilling. Barns autonomi versus familien som enhet påvirkes ved at barn og ungdom skilles ut som egne rettssubjekter. At dette gjør en vesentlig forskjell for relasjon mellom foreldre og barn kommer fram i nyere forskning (Brannen 1996, Hennum 2002, Lidén 2003). Det bryter på mange områder med folkelige tradisjoner for foreldres autoritet og hverdagslige handlemåter overfor

barn, og utfordrer den makten de voksne er privilegert med (Lidén 2003). Dette fordrer nye former for autoriteter som er basert på kompetanser framfor posisjoner, og på tillit framfor makt (Hennum 2005). I Norge er barnas rettigheter lovfestet i barneloven av 1981 §§ 31 og 33. § 31 gir barnet rett til å være med på avgjørelser som berører ham eller henne personlig. Barnas medbestemmelsesrett er formet som en plikt for foreldrene til å høre hva barnet har å si før en avgjørelse som får konsekvenser for ham/henne treffes. Med andre ord er foreldrene forpliktet til å legge vekt på barnets meninger. § 33 behandler barnets selvråderett. Foreldrene skal ifølge § 33 gi barnet stadig større selvråderett med alderen og fram til det er myndig. Det påpekes i kommentarene til barneloven av 1981 at foreldremyndighet – foreldremakt på nynorsk – ble erstattet med foreldreansvar i den nye loven (Sandberg 1997). Foreldreansvaret skal ifølge § 30 utøves ut fra barnets interesser og behov, og barnet har krav på omsorg og omtanke fra dem som har foreldreansvaret. Barneloven gjenspeiler en endring med hensyn til autoritet både ved at uttrykket foreldremyndighet forsvinner, og ved at foreldrenes rettigheter begrenses i møte med barnets rettigheter som nedfelt i §§ 31 og 33. Det er særlig interessant atplikten til å gi barn omsorg – i lovteksten også eksplisitt omtalt som omtanke – står eksplisitt. Omtanke fremstår som en plikt, mens autoritetsutøvelse basert på foreldrenes gitte posisjon i en struktur som legitimerer en type oppdragelse basert på lydighet, ikke lenger får samme status som tidligere. Forhold mellom autoritet og omsorg vil jeg drøfte videre i artikkelen under delen: Omsorg for barn, hvor jeg utdyper endringer i den kulturelle forståelsen av hva omsorg for barn innebærer.

Empiriske studier som foreldreskap og barndom viser at på tross av ideologiske strømninger og politiske tiltak som skulle føre til endringer mellom kjønnene, har de aller fleste familier i Norden vært gjensidige mot slik endring i praksis (Schultz Jørgensen 1999, Kugelberg 1999, Kitterød 2000, Plantin 2001, Hennum 2002, Skrede 2004). Med andre ord gjøres kjønn relevant empirisk når foreldrefelleskapet utformes. For noen år tilbake ble den kjønnsbaserte arbeidsdeling forklart både med biologi og strukturelle årsaker, i disse dager forklares den i større grad som et resultat av frie og individuelle valg (Bekkengen 2002, Ellingsæter & Leira (red) 2004). Kjønnets motstandsdyktighet er et tema Stølen tar opp i sin undersøkelse om kvinner i det rurale Argentina (Stølen 1996). Hun viser hvordan kjønnsuttrykk og form kan endre karakter uten at ideen om og verdien av kjønn endres. Hun forklarer det med at noen ideer og praksiser i et kjønnssystem² kan vise seg være mer motstandsdyktige overfor

endringer enn andre. Disse er ofte verdier, ideer og praksiser som er delt mellom alle sosiale aktører i et samfunn. De fremstår som selvvinnlysende og dermed settes det ingen spørsmålstejn ved dem. Ideen om at et barn trenger en mor og en far for å utvikle seg på en sunn og normal måte – at et barn trenger to forskjellige kjønn for å utvikle seg på en akkreditert måte, kan være et eksempel på en idé som hindrer en dypere endring i kjønnsystemet. I denne ideen ligger det implisitt en komplementaritet mellom kjønnene. Den ene har og gir hva den andre ikke har og ikke kan gi. Som eksempel kan nevnes faglitteratur som etterlyser far når barn har problemer (Marsiglio 1993, Burman 1994, Shapiro et al. 1995), studier om barneverntjenestens arbeid med ungdom med atferdsvansker hvor menn blir mer verdsatt enn kvinner i miljøarbeid i kraft av å ikke være kvinne (Hennum 1997, 1999, Sagatun 2005), studier om alenemoderskap hvor ideen om farsfravær hindrer en i å se hva mødre faktisk gjør (Silva (red)1996, Hennum 2002), studier om foreldreskap blant homoseksuelle par som viser blant annet hvordan en diskurs om komplementaritet brukes som legitimerende argumentasjon for å danne et homoseksuelt foreldrefelleskap (Hick & McDermott 1999, SOU 2001:10).

I alle studier som tar opp fars fravær, blir for eksempel egenskaper som det tenkes at mennene har og som barn antas å trenge, tillagt stor betydning (Marsiglio 1993, Shapiro et al. 1995). Det tyder på at en er langt fra et kjønnsnøytralt forelderbegrep når barn inkluderes som en del av studiene. Særlig etterlyser disse studiene faren som symbol for autoritet og for autonomi, og som en person som har et annet kjønn enn mor. Det er med andre ord en kjønnet voksen som etterlyses. Forestillingen om foreldreskap som en enhet bestående av to komplementære deler, mødre og fedre med hvert sitt bidrag til foreldrefelleskapet – med mor som omsorgsfull og relasjonell, far som representant for autoritet, moral og individualitet – har en lang tradisjon i den vestlige verden. Det er denne forestillingen som blir utfordret av likestillingsprosjektet som ønsker seg en forelderrolle basert på likhet mellom kjønn, og ikke på komplementaritet. Men like lang tradisjon har forestilling om barns behov for komplementære kjønnede foreldre, en forestilling som hører til det udiskuterte og ubestridte univers – for å bruke Bourdieus terminologi, eller som er en del av et sannhetsregime om barns behov – for å bruke Foucaults terminologi (Bourdieu 1979, Foucault 1980). Ved å ikke bringe ideen om barns behov for komplementære kjønnede foreldre inn i det diskuterbare og omstridte universet – Bourdieus opinionens verden, er barneprosjektet med på å bekrefte og stadfeste kjønnsforskjellene.

I denne delen har jeg tydeliggjort noen av premissene som ligger til grunn for norsk foreldreskap: At foreldreskap plasseres i kjernefamilien og at det er barnesentrert. Barnesentrering kan forklares både ut ifra psykologiens innflytelse eller makt i samfunnet for hvordan barn skal forstås og oppdras, og ut ifra politisk arbeid for å gi barn status som selvstendige individer med rettigheter. Premissene legger ikke automatisk grunnlag for et kjønnnet foreldreskap. Likevel velger foreldre som nevnt tidligere, i hovedsak et kjønnnet foreldreskap – et kjønnsulikestilt foreldreskap – når de blir foreldre. I studien av norsk foreldreskap har jeg skilt foreldreskap i tre former for foreldreskap: Det institusjonelle foreldreskap (hva ulike samfunnsinstitusjoner forventer av foreldre), det ideelle foreldreskap (kulturelle forestillinger med vekt på den symbolske tenkemåten), og det praktiske foreldreskap (den praktiske organisering av oppgavene foreldrene er ment å utføre – hvem gjør hva) (Hennum 2002). Jeg har argumentert ovenfor at det er innenfor det ideelle foreldreskap at foreldreskap kjønnnes og at kjønnenes ulike symbolske betydning får konsekvenser for det praktiske foreldreskap – for hvem som gjør hva når et par får barn. Som eksempel har jeg bl.a. nevnt hvordan barn- og ungdomsproblemer i stor grad forklares med brudd eller mangel på den kjønne komplementaritet. Særlig etterlyses det i slike sammenhenger mannen som autoritet. Man kan formulere det slik at den kulturelle forståelse av barn og hva de trenger for å vokse opp, er med på å symbolsk kjønnne de voksne som har omsorg for dem og dermed reproducerer et kjønnskomplementært foreldreskap.

Omsorg for barn

I denne delen vil jeg drøfte tre ulike diskurser som berører barns liv og vise hvordan disse diskurser er kjønne på ulike måter og fremmer eller hindrer likestilling. Diskursene er på ulik vis sammensatte og motsetningsfylte – trekk som kan være problematisk i forhold til politiske og ideologiske handlingsbehov. De tre diskursene vil bli omtalt som: Diskursen om sårbare barn, diskursen om nærhetsgivende omsorg og diskursen om autoritet.

Barns sårbarhet

Det har historisk skjedd en endring i vektingen av de forskjellige oppgavene som omsorg for barn innebærer i vår kulturkrets. Det tas for eksempel for

gitt at foreldre som utøver omsorg, dekker barns primære behov slik som stell, mat og klær. Videre tas det også for gitt at de forsørger sine barn økonomisk, slik at barn ikke behøver å delta i noe betalt arbeid. Det som derimot tas mindre for gitt, er foreldrenes emosjonelle omsorg for barn (Hardyment 1995, Gillies 2000, Furedi 2002, 2004). I noen studier brukes uttrykket psykologisk omsorg og oppdragelse, og oppgaven beskrives som å utvikle barns individualitet og selvet (Smart 1999). I den forbindelse påpekes det at det ikke bare handler om å utvikle intellektuell kompetanse, men også emosjonell og relasjonell kompetanse. Endringen er særlig tydelig om man ser på hvordan barns og ungdoms problemer blir definert og kategorisert. I økende grad har barns problemer blitt forstått som terapeutiske problemer. På problemer som tidligere ble beskrevet i politiske, økonomiske og utdanningsmessige termer, brukes det i dag psykologiske termer (Moskowitz 2001, Furedi 2004). På grunn av manglende sosiale nettverk og politisk bevissthet har behandling blitt den eneste måten en kan gjøre noe med sosial undertrykking eller strukturelle forhold på (Ivy 1995, O' Malley & Waiton 2005). I tråd med det har barns og ungdoms problemer blitt individualisert og blitt beskrevet som emosjonelle eller relasjonelle skader. Ifølge Gubrium & Holstein (2001) ser man også for tiden en økende tendens til å medisiner barns problematiske og u håndterlige følelsesliv. Det fokuseres derfor mer på symptomene barn og ungdom viser som følge av omsorgssvikt eller overgrep, enn på omsorgssituasjon de lever under. Ifølge Furedi (2002) har det emosjonelt skadede barn blitt et symbol på nåtidens barndom. Dette forklarer han med at kulturens forståelse av foreldre-barn-relasjoner preges av to gjensidige forbundne myter: barndomsdeterminisme (forestillingen om at opplevelser i barndommen bestemmer retningen av den fremtidige utviklingen) og foreldredeterminisme (forestillingen om at foreldrenes innflytelse bestemmer barnas fremtidige skjebne). Han oppfatter mytene som besnærende, siden de appellerer til en type snusfornuft: Ingen vil kunne benekte foreldrenes betydning i barns liv. Ifølge ham bygger mytene på ideen om barns sårbarhet – barn er i risiko – og underkommunisierer barns motstandsdyktighet og evne til håndtering av de utfordringer livet byr på.

Samfunnets barneorientering har hatt positive virkninger når det gjelder omsorgen for barn. Det finnes bl.a. en større bevissthet om at noen oppdragespraksiser ikke er i samsvar med et syn på barn som subjekt og individ med egne rettigheter. Baksiden ved barneorientering er at foreldrenes betydning i oppveksten muligens overdrives. I en gjennomgang av sosiologiske og

psykologiske studier om ungdom viser Gillies hvordan begge disiplinene ser på familierelasjoner som bestemmende for det individuelle livsløpet, om enn på hver sin måte (Gillies 2000). Særlig psy-profesjonenes kolonisering av barndommen kritiseres for å være med på å dekke over samfunnets ansvar og mangel på kollektive løsninger i forhold til barn og ungdoms oppvekst (Farrington 1996, Cook 1997). Den kliniske diskursen oppfattes som en måte å dekke over manglende politiske handlingsmuligheter og uvilje mot å endre strukturelle betingelser for oppveksten (Griffin 1993, Stephens 1995). Siden foreldrenes betydning tillegges så stor vekt i samfunnet, ser en også en økende politisering av foreldrerollen og en økende kontroll av hjemmene (O' Malley & Waiton 2005). Barn oppfattes å være i behov av nære relasjoner, samtidig som nære relasjoner i økende grad brukes for å begrunne barns problemer. Ifølge de sistnevnte forfattere er dette med på å legitimere offentlighetens innblanding i og styring av barneoppdragelse. Som eksempel nevner de hvordan kategorien "atferdsvanskelige barn og ungdom" i dag brukes som politisk kategori i England for å rettferdiggjøre en stadig økende statlig kontroll over individer, ikke bare i det offentlige rom, men også i den private sfære. En ser samme tendensen i Norge hvor løsninger på mange av barns problemer løses ved bruk av hjemmebaserte tiltak i regi av barneverntjenesten (Hennum 2006).

Hvordan skal foreldrefelleskap utformes for å tilfredsstillere kravene som emosjonelt sårbare barn stiller? Hvilke foreldrepraksiser utløses av et syn på barn som om det er 'i risiko'? I et likestillingsperspektiv tenkes både moderskap og faderskap mer og mer som to separate og individuelle roller som defineres ut fra barns behov for omsorg, og ikke ut fra noen forutbestemte kjønnete roller. Med andre ord er det kunnskapen som produseres om barn som er med på å definere utformingen av rollen. I det nye foreldrefelleskapet skal både menn og kvinner kunne møte barn som forstås som sårbart eller i risiko, og oppgaven menn og kvinner får tildelt er å unngå at det går galt med barna. Forventningene til foreldre når det gjelder deres omsorg for barn øker i takt med kunnskap som produseres om barn. I den forbindelse viser Ellingsæter (2005) hvordan moderskap har utviklet seg i vår tid til et grenseløst moderskap. I tråd med det kan man spørre om samfunnets barneprosjekt ikke bare krever et grenseløst moderskap, men også etter hvert et grenseløst faderskap – selv om det er langt igjen til et slikt faderskap. Man kan spørre videre hvorfor en avkjønning av foreldrerollen fører til en grenseløs foreldrerolle, eller om den grenseløse foreldrerollen er en utilsiktet konsekvens av like-

stilling – en som i praksis virker mot likestilling. For hvordan vil kvinner og menn organisere i praksis et foreldrefelleskap på grunnlag av en grenseløs foreldrerolle? Det finnes sannsynligvis mange svaralternativ til et slikt spørsmål. Blant annet kan det være at kvinner og menn løser denne nokså umulig oppgaven ved å mene at de selv velger å organisere det på tradisjonelt vis. I den sammenheng gis menn frihet til å velge nivået i engasjement i foreldrefelleskapet, mens kvinner ikke får den samme mulighet til å forhandle om kontinuitet og tilgjengelighet (jf. Jämställdhetsombudsmannen 2006). Et annet svar kan være at de vil organisere foreldreskap ut fra forestillinger om hva barn trenger for å vokse opp – forestillinger preget av tradisjoner og psykologiske kunnskaper hvor, som vist tidligere i artikkelen, den symbolske tankemåten om kjønn har stor innflytelse. Dette utdypes ytterligere i de to neste diskursene. Poenget her er at implisitt i alle diskurser som har med barn å gjøre, finnes det diskurser som kjønner den kjønnsnøytrale forelder og foreldrerollen. Disse er med på å utlede en kjønnpraksis.

Den nærhetsgivende omsorg

Ifølge Holter (1975) har familien i Norden utviklet seg fra å ha en åpen og ustrukturert form under føydaltiden til en fastere organisert og mer lukket familie – den borgelige familie – for så å formes igjen som en lukket, men ustrukturert intimfamilie. En intimfamilie er ifølge familiesosiologene en familie som har som hovedoppgave å være et emosjonelt felleskap og en ramme for individuell utfoldelse (Bjönberg 1992, Dencik & Schultz Jørgensen 1999, Segalen 2000). Det er en familie hvor følelser mellom individer utgjør limet. I den sammenheng blir det viktig å oppmuntre følelser som kan være lim i relasjoner og nedtone følelser som kan føre til brudd. Særlig gjelder dette for de voksne som utgjør paret i familien. Men det kan antas at en forståelse av familie som intimfamilie vil påvirke, eller ha konsekvenser for, hva som oppfattes som sentralt når barn skal oppdras. Ifølge Seymour & Bagguley (1999) finnes det et implisitt krav i relasjoner mellom foreldre og barn at foreldre skal stå ansvarlige både for utvikling og vedlikehold av intimitet mellom seg og barna. Intime relasjoner assosieres med kjærlighet, nærhet, fortrolighet, kjennskap, forståelse. De forplikter en til å skape relasjoner i overensstemmelse med bestemte følelser, et arbeid som Haavind (2000) beskriver som 'å lage det gode eller de gode følelser'. I intimfamilier legges det dermed vekt på å etablere nære og fortrolige relasjoner med sine barn.

Omsorg kommer i en særstilling innenfor rammen av intime relasjoner. I intimitetens kontekst innebærer omsorg ikke lenger bare handlinger slik som å se etter, passe på, støtte og hjelpe praktisk. Praktiske omsorgshandlinger kan være en del av nære og intime relasjoner, men de utgjør ikke lenger en forutsetning for disse og behøver heller ikke å være til stede (Jamieson 1998). Med andre ord skiller Jamieson praktiske omsorgshandlinger fra kjærlighet når omsorg forstås innenfor intimitetens kontekst. Når intimitet rår, vil den sentrale oppgave i omsorgsarbeid være kjærlighetsarbeid (Seymour & Bagguley 1999, Berlant 2000). Foreldrenes kjærlighetsarbeid vil bestå i å få barnet til å forstå at det er ønsket og elsket (Hennum 2002, 2005). Men relasjoner mellom mor og barn har siden femtitallet blitt beskrevet som relasjoner med likhetstegn mellom omsorgspraksiser og kjærlighet (Glenn, Chang & Forcey 1994, Everingham 1994, Silva 1996). I en historisk studie om moderskap i USA viser Ladd-Taylor & Umansky (red.) (1998) for eksempel hvordan diskursen om mødre som ble vurdert av barnevernet som dårlige på omsorg, eller som overlot omsorg til andre for å ta seg arbeid, er en diskurs om kjærlighet eller ikke-kjærlighet for sine barn, og ikke en diskurs om omsorg for barn. Et slikt tankegodt om likhet mellom kjærlighet og omsorg kan på ulike måter sies å fremdeles være rådende i dag – om ikke så tydelig. En kan for eksempel henviser til tvetydigheten som rår når det gjelder småbarnsmødrenes deltagelse i arbeidslivet. Når kjærlighet mellom mødre og barn vurderes ut fra praktiske omsorgshandlinger som gis, kan det være vanskelig for kvinner å overlate barn til fars eller andres omsorg uten å bli devaluert som mor. Jeg kan også nevne barnevernets ulike vurderinger av mødres og fedres omsorgsevner. Mens kvinner i hovedsak blir vurdert som gode mødre ut fra omsorgspraksiser, blir menn vurdert ut fra relasjoner og kontakt de har med barnet (jf. for eksempel Sagatun 2005).

Ut i fra hvordan ulike kjønn blir vurdert kan det tenkes at fedrene lettere kan skrive seg inn i en diskurs om nærhetsgivende omsorg enn det kvinner kan. Dette reflekteres blant annet i den offentlige debatt om farsrollen innenfor familielivet som belyser verdien samfunnet gir på intime relasjoner mellom voksne og barn. Mens det for en tiårs tid tilbake ble argumentert med at mødre i lønnet arbeid trengte at fedrene deltok mer i hjemmet, argumenteres det nå stadig mer med betydning av de gode relasjoner mellom barn og fedre for å få fedre til å involvere seg i livet hjemmet. Fedre oppfordres til å bruke tid med barn slik at de kan bli kjent med barnet på lik linje med mødrene. Dette kjennskapet til barnet består av en emosjonell forståelse

som involverer dyp innsikt i et barns tanker og følelser og er basert på et tidkrevende og møysommelig arbeid fra den voksnes side (Jamieson 1998, Hennum 2002, 2005). Det offentlige prøver ved statlige incentiver å støtte opp om dette synet på relasjoner mellom voksne og barn. Fedre bruker også denne formen for argumentasjon for å bli tilkjent mer tid sammen med barna etter skilsmisse. Argumentasjonen er en måte å vise at en har forstått hva det innebærer å være forelder i dagens samfunn – å innfri krav som en intimisering av familierelasjoner stiller. Å bidra økonomisk i forbindelse med en skilsmisse er ikke lenger nok. Den voksne skal, i kraft av å være forelder, også kunne stå emosjonelt ansvarlig for barnet, enten forelderens bor sammen med barnet til daglig eller ei. Det finnes med andre ord en sosial og kulturell anerkjennelse omkring mennenes bevegelse mot å bli omsorgspersoner som på engelsk beskrives med begrepene 'nurturing and caring fathers'. Noen studier om menns liv viser tydelig en farsrolle i endring – hvordan fedre tar ansvar i omsorgen for barn og deltar på lik linje med mødre i barns hverdag (Griswold 1993, Hestbæk 1995, Brandt & Kvande 1999, Andersen 2003).

Den nærhetsgivende foreldrerollen utfordres når autoritet blir satt som tema i barneoppdragelse. Noen forfattere hevder at autoritetsutøvelse krever en viss distanse i relasjoner (Fize 2004, Renaut 2004). Ifølge dem er det denne distansen som gir barn mulighet til å vokse og til å utvikle sitt eget – til å erfare seg selv som atskilt fra andre individer. Ifølge dem er tap av denne distansen en mulig forklaring på økende disiplinproblemer på skolen og læringsvansker. Disse forfattere problematiserer ikke kjønn ved for eksempel å etterlyse faren som symbolsk representant for autoritet. Det er nærhet som problematiseres, kjønn blir derimot tema i andre studier. Bornemann (2004) viser for eksempel hvordan farens symbolske død åpner for autoritære regimer. I studier om faderskap og barne- og ungdomsvansker, er det heller ikke den nærhetsgivende mann som etterlyses først og fremst, men mannen som grensesettende person både på et symbolsk nivå og i praksis (Marsiglio 1993, Shapiro et al. 1995). Implisitt i studier om sammenheng mellom barne- og ungdomsproblemer og fars fravær ligger det en antagelse om komplementaritet mellom kjønn hvor kvinnen kan gi noe, men ikke alt. Det hun ikke kan gi, er det mannen som har. I det som følger vil jeg drøfte nærmere innholdet i denne diskursen om autoritet og grensesetting overfor barn og antyde hvordan den vanskeliggjør likestilling i hjemmet så lenge autoritet utøvd av mødre ikke anerkjennes som legitim og god autoritet på lik linje med den utøvd av fedre.

En tvetydig og kjønnet diskurs om autoritet

Autoritet har i en lang periode vært en lite omtalt side ved omsorgen for barn. Som nevnt har vekten i foreldreoppgaven vært på emosjonell og nærhetsgivende omsorg framfor noe annet. De siste fem årene er likevel autoritet i betydning grensesetting vært på dagsorden i forskjellige arenaer grunnet bekymring for økende antall barn og ungdom med problemer – særlig atferdsproblemer, og bekymring i forhold til at mange barn blir oppdratt uten en far på grunn av økende antall skillsmisses. Forskning understøtter bekymringene ved å vise en sammenheng mellom barns problemer og fars fravær (Marsiglio 1993, Shapiro et al. 1995). Disse tolkes som normproblemer – å ikke vite hva som er rett og galt – og tolkningen tillegges i hovedsak handlinger begått av gutter som oppdras av alenemødre. I den sammenheng fremstilles gutter som å være i behov av far, både for å utvikle en sunn kjønnsidentitet og for å møte autoritet i form av grenser. Resultatene bygger på – og samtidig reproducerer – en kulturell førforståelse av hva det er far symbolsk representerer i kulturen og hva det forventes at han skal bidra med i barneoppdragelsen. Far står for det maskuline kjønn og for den grensesettende autoritet. Sagatun (2005) nevner for eksempel i sin studie om ungdommer i barnevernet at 'når barnevernet etterlyser innsats fra far, er det for å sette grenser og gjøre gutteting med gutta: som dykkekurs, klatring og skikjøring. Mor forventes ikke å drive sånn'. Motstykke til diskursen om den fraværende far og hans symbolske kraft er mor som et annet kjønn med et annet symbolsk innhold. Mor representerer bl.a. det grenseløse, den åpne kroppen (Solheim 1998). Det er ved å mestre kjærlighetens og intimitetens kulturelle koder at kvinner blir anerkjent som mødre i hjemmet (Hennum 2005). Jeg viser også i studien av foreldreskap hvordan mødre har vanskeligheter med å italesette sin egen autoritet, dette på tross av at de utøver og setter grenser i hjemmet. De mangler derimot ingen ord til å fortelle både om hva fedre gjør eller om hva de kunne ha gjort om de hadde vært til stede (Hennum 2002). Det er med andre ord mangelfullhet og utilstrekkelighet som setter mødre som autoriteter på dagsorden, ikke hva de får til. Dette kan sies å stå i kontrast til hvordan fedrene blir satt på dagsorden når det gjelder omsorg, hvor det er deres ubrukte potensiale som omsorgspersoner som tematiseres. Det finnes ikke på tilsvarende måte en sosial og kulturell anerkjennelse av kvinner som autoriteter slik som den som finnes når det gjelder å anerkjenne menn som omsorgspersoner. Hvordan mødre kan bli legitime autoriteter i hjemmet er spørsmål som ikke blir drøftet politisk.

I møte med barn er det autoritetens normative og styrende oppgaver som etterlyses. Finnis (1990) definerer en av autoritetenes oppgaver som å velge mellom verdier. Autoritetene etablerer normer som danner et utgangspunkt for andres valg og andres tolkning av hva som er rett og galt. De skaper en kontekst for tolkning av handlinger ved at de definerer hvordan verden ser ut og ved å avgrense verden. Friedman (1990) mener at dette er mulig fordi autoritetsrelasjoner forutsetter bevissthet omkring ulikheter i fordelingen av kunnskap, innsikt og visdom. I motsetning til maktrelasjoner danner autoritetsrelasjoner seg på bakgrunn av tillit og respekt for hverandre. Barn og ungdom må for eksempel erkjenne at foreldrene har kunnskap eller erfaringer som de selv ikke har, og som er verdt å ha, for å gjøre foreldrene om til autoriteter. Det vil si at det er barnas erkjennelse som gir foreldrene autoritet i sine liv. Foreldrene må på sin side vise at de har forstått barnas behov, og overbevise barna om at de har det som trenges for å kunne tilfredsstille deres ulike behov. Det er på denne måten at autoritetsrelasjoner oppstår – i forhandlinger mellom tre parter: mor, far og barn (Hennum 2002). Mødre og fedre kan begge ha relevante autoritative kompetanser i forhold til ulike områder i et barns liv. Dette syn på autoritet oppnådd ved forhandlinger, er ment å bedre ivareta barn og ungdom som atskilte individer ved at den tillegger også dem kompetanser (Prout & James 1997, 1998; Dencik & Schultz Jørgensen 1999). Det bemyndiger barn og ungdom og er et vern mot autoritære former for autoritetsutøvelse. Vi har også et lovverk som gir barn rettigheter i forhold til voksne og som dermed støtter utvikling av en autoritetsutøvelse som inkluderer barn som kompetente og som forhandlingsparter. Det har gitt opphav til en foreldrepraksis som jeg har beskrevet som den omsorgsfulle autoritet (Hennum 2002). Denne legger vekt på å minske avstanden mellom foreldrene og barn og kan sies å være en tilpasning til en intimisering av relasjoner mellom foreldre og barn. I denne form for autoritetsutøvelse får begrepet relasjon en spesiell mening. Det betyr et tett følelsesmessig bånd mellom en voksen og et barn, som er basert på kjennskap til hverandre og på erfaringer man har eller har hatt med hverandre. Kjærlighet i form av nærhet til hverandre blir fremstilt som grunnleggende i disse relasjoner for å unngå at barn blir krenket. Den omsorgsfulle autoritet gir mulighet til å avkjenne omsorg på den måten at den setter i sentrum relasjonen den voksne har til barn, ikke den kjønnede betydning som voksne tildeles i autoritetsutøvelse. Samfunnsmessig er det interessant at denne form for autoritet på mange måter blir diskvalifisert i ulike diskurser om barne- og

ungdomsproblemer. I disse rår fremdeles hardhetens tankegods slik som Raundalen uttrykker det (Raundalen 2004). Og det er menn som forventes å utøve hardhetens pedagogikk.

Barn som kjønnsorganiserende prinsipp

Begrepet forelder oppfattes generelt som kjønnsnøytralt. Det er et begrep som ekskluderer kjønnede forskjeller eller differensiering ved at det inkluderer både mødre og fedre. På denne måten kan det tjene forskjellige ideologiske standpunkter. I noen kontekster vil det dekke over at det er kvinner som i praksis har omsorg for barn, i andre vil det bli brukt for å markere at menn, på lik linje med kvinner, er, bør eller kan være omsorgspersoner. Det siste har sitt utspring i feministiske teorier som redegjorde for at mødrenes oppgaver ikke behøvde å være kjønnsbasert, men var oppgaveavhengig (jf. bl.a. Ruddick 1990, Glenn, Chang & Forcey 1995). Mødrenes oppgaver i forhold til barn ble sett på som en virksomhet som kunne læres av alle. Denne måten å tenke omkring omsorg for barn på innenfor familien er det bred enighet om ideologisk og politisk i Norden og ligger til grunn for utvikling av likestillingsprosjektet i samfunnet.

I artikkelen har jeg vist at det finnes diskurser som kjønner foreldrebegrepet: ulike diskurser om barn og om hva som oppfattes som godt foreldreskap. Disse diskurser oppnår en viss makt siden de argumenterer for det meste med 'barns beste'. Andenæs (2005) påpeker hvor 'risikabelt det er å argumentere mot noe som er for barn, siden barns beste både har høy moralsk legitimitet og framstilles som om det er vitenskapelig fundert'. Måten ulike diskurser om barn kjønner voksne som har omsorg for dem på forutsette implisitt en komplementaritet mellom kjønnene. Denne forutsetningen finnes ikke bare i kulturelle tradisjoner, men den er også underliggende i kunnskap om barn produsert av profesjoner som har gitt oss det autoriserte og legitime språk til å snakke om barn. Den implisitte kjønnsessensialisering ser man tydeligst i diskurser om barn og ungdom med problematferd hvor det er far som bærende av noen egenskaper som menn antas å ha, som etterlyses – mens mor som legitim representant for og utøver av autoritet er fraværende. Siden komplementaritet mellom kjønn ikke lenger antas å være politisk eller ideologisk ønskelig, er det få tilgjengelige diskurser som legitimerer en kjønnet arbeidsdeling slik den viser seg empirisk. Spørsmålet er om

de kjønnede elementene i samfunnets barneprosjekt har overtatt som tilgjengelig ideologisk legitimering av fortsatt kjønnet foreldreskap – om diskurser om barn legitimerer kjønnsulikestilte foreldrefellesskap, og uten at det er mulig å bestride det.

Noter

1. Harkness, Super & Keefer (1992) definerer 'parental ethnoteories' som foreldrenes forestillinger om barns utvikling grunnet i kulturelle modeller. Dette medfører en type praksis i barneoppdragelse (Sigel 1985, Goodnow & Collins 1994).
2. Hva menn og kvinner gjør og hvordan de samspiller, sammen med ideene og tolkninger av kjønnsforskjeller, utgjør et kjønnsystem. Begrepet kjønnsystem impliserer at de forskjellige elementer av kjønnet er tenkt som i relasjon til og vurdert i lys av hverandre (Melhuus, Rudie & Solheim 1992)

Litteratur

- Andenæs, A. (1996) *Foreldre og barn i forandring*. Oslo: Pedagogisk forum
- Andenæs, A. (2005) Til barnas beste? *Tidsskrift for norsk psykologforening* 2005 nr. 42
- Andersen, A. (2003) *Farskapets betingelser i en heteronormativ kultur*. Doktordragsavhandling. Trondheim: NTNU
- Bekkengen, L. (2002) *Man får välja – om föräldraskap och föräldradedighet i arbetsliv och familjeliv*. Stockholm: Liber
- Berlant, L. (2000). *Intimacy*. Chicago: University of Chicago Press
- Björnberg, U. (1992) Parenting in transition: An introduction and summary. I. Björnberg, U. (red.) (1992) *European parents in the 1990s: Contradictions and Comparisons*. London: Transaction Publishers
- Borneman, J. (2004) *Death of the father. An Anthropology of the end in political authority*. New York: Berghahn books
- Bourdieu, P. (1979) *Outline of a theory of practice*. Cambridge: Cambridge University Press
- Boyden, J. (1990) Childhood and the policy makers: a comparative perspective on the globalization of childhood. I: James, I. & Prout, A. (eds.) (1990) *Constructing and reconstructing childhood. Contemporary issues in the sociological study of childhood*. London: The Falmer Press
- Brandt, B. & Kvande, E. (1999). Refleksive fedre. I: Jensen, A.-M., Backe-

- Hansen, E. Bache-Wiig, H., Heggen, K. (1999). *Oppvekst i barnets århundre. Historier om tvetydighet*. Oslo: Ad Notam Gyldendal
- Brannen, J. et al. (1994) *Young people, health and family life*. Buckingham: The Open University
- Brannen, J. (1996) Discourses of adolescence: Young people's independence and autonomy within families. I: Brannen, J & O'Brien, M (eds.) (1996) *Children in Families: Research and Policy* (1-12). London: Falmer Press
- Bronfenbrenner, U. (1979) *The ecology of human development. Experiments by nature and design*. Cambridge MA: Harvard University Press
- Burman, E. (1994) *Deconstructing developmental psychology*. London: Routledge
- Cook, D. (1997) *Poverty, crime and punishment*. London: Child Poverty Action
- Dencik, L. & Schultz Jørgensen, P. (1999) Introduktion. I: Dencik, L. & Schultz Jørgensen, P. (red.) (1999) *Børn og familie i det postmoderne samfund*. København: Hans Reitzels Forlag
- Dienhart, A. (1998) *Reshaping fatherhood. The social construction of shared parenting*. London: Sage Publications
- Donzelot, J. (1989) *The policing of the families*. London: Hutchinson
- duBois-Reymond et al. (eds.) (1995) *Childhood and youth in Germany and the Netherlands. Transition and coping strategies of adolescents*. New York: Walter de Gruyter.
- Edwards, R. & Ribbens, J. (1998) *Feminist dilemmas in qualitative research: Public knowledge and private lives*. London: Sage Publications
- Ellingsæter, A.L. & Leira, A. (red.) (2004) *Velferdsstaten og familien. Utfordringer og dilemmaer*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Ellingsæter, A.L. (2005) De nye mødrene og remoralisering av moderskapet. *Nytt Norsk Tidsskrift* 4/2005, s. 373-383
- Evans, T., Førnes, I., & Kjølsvold, L. (red.) (1994) *Velferdssamfunnets barn*. Oslo: Ad Notam Gyldendal
- Everingham, C. (1994) *Motherhood and modernity. An investigation into the rational dimension of mothering*. Philadelphia: Open University Press
- Farrington, D. (1996) *Understanding and preventing youth crime*. York: Joseph Rowntree Foundation
- Finnis, J. (1990) Authority. I: Raz, J. (ed.) (1990). *Authority*. Oxford: Basil Blackwell
- Fize, M. (2004) *Les interdits. Fondements de l'autorité*. Paris: Presses de la Renaissance
- Foucault Michel (1980) *Talens forfatning*. København: Bibliotek Rhodos

- Friedman, R.B. (1990) On the concept of authority in political philosophy. I: Raz, J. (ed) (1990) *Authority*. Oxford: Basil Blackwell
- Furedi, F. (2002) *Foreldrefelden. Den unødvendige bekymring*. København: Gyldendal uddannelse
- Furedi, F. (2004) *Therapy culture. Cultivating vulnerability in an uncertain age*. London: Routledge
- Garbarino, J. (1982) Children and familie sin social environment. New York: Aldine
- Garbarino, J. (1985) Adolescent development. An ecological perspective. Columbus, Ohio: Charles Merrill
- Gerhards, J. (1988) *Soziologie der Emotionen*. München: Juventa
- Gillies, V. (2000) Young people and family life: analysing and comparing disciplinary discourses. *Journal of Youth Studies*, 3,2
- Glenn, E.N., Chang, G. & Forcey, L.R. (1994) *Mothering: Ideology, experience and agency*. New York: Routledge
- Goodnow, J. & Collins, A. (1994) *Development according to parents. The nature, sources and consequences of parents' ideas*. Hillsdale. Lawrence Erlbaum Associates
- Goody, E. (1982) *Parenthood and social reproduction. Fostering and occupational roles in West Africa*. Cambridge: Cambridge University Press
- Griffin, C. (1993) *Representations of youth. The study of youth and adolescence in Britain*. Cambridge: Polity Press
- Griswold, R. (1993) *Fatherhood in America: A History*. New York: Basic Books
- Gubrium, J. & Holstein, J. (2001) *Institutional selves. Troubled identities in a post-modern world*. Oxford University Press
- Haavind, H. (2000) Analytiske retningslinjer ved empiriske studier av kjønnede betydninger. I: Haavind, H. (red) *Kjønn og fortolkende metode. Metodiske muligheter i kvalitativ forskning*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Hardyment, C. (1995) *Perfect parents: Baby-care advice past and present*. Oxford: Oxford University Press
- Harkness, S., Super, C. & Keefer, C. (1992) Learning to be an American parent: How cultural models gain directive force. I: D' Andrade, R. & Strauss, R. (eds) (1992) *Human motives and cultural models*. Cambridge: Cambridge University Press
- Hennum, N. (1997) *Den komplekse virkelighet. Krise- og utredningsinstitusjoners tvetydige verden*. NOVA-rapport 11/97
- Hennum, N. (1999) 'Hvordan forstår institusjoner ungdom?'. *Barn* 1/1999.

- Norsk Senter for Barneforskning
- Hennum, N. (2002) *Kjærlighetens og autoritetens kulturelle koder. Om å være mor og far for norsk ungdom*. NOVA-rapport 19/02
- Hennum, N. (2005) Å være foreldre for ungdom: en balansekunst mellom kjærlighet og autoritet. I: Brunstad, P.O. & Evenshaug, T. (red) *Å være voksen – i et kulturelt, sosialt og pedagogisk perspektiv*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Hennum, N. (2006) Faresignaler i tiltaksindustrien. *Norges Barnevern* nr. 1-2006. s. 33-42
- Hestbæk, A–D. (1995) *Forældreskab i 90'erne*. København: Socialforskningsinstituttet
- Hick, S. & McDermott (1999) *Lesbian and gay fostering and adoption*. Jessica Kingsley Publishers
- Hoikkala, T. (1998) Aljoshia and Tapio. Two cases of compared fathering. *YOUNG* 6 (3)
- Ivy, M. (1995) Have you seen me? Recovering the inner child in late twentieth-century America. I: Stephens, S. (ed.) *Children and the politics of culture*. New Jersey: Princeton University Press
- Jahn, A. (2002) Fødselspersonalets positionering af udlændinge. Kvinder, køn & forskning nr. 1/2002. s. 19-29
- James, A., Jenks, C. & Prout, A. (1998) *Theorizing childhood*. Cambridge: Polity Press
- Jamieson, L. (1998) *Intimacy. Personal relationships in modern society*. Cambridge: Polity Press
- JämO januari (2005) Föräldraskap. Kunnskaps- och nulägesrapport. JämställdehetsOmbudsmannen.
- Jenks, C. (1996) The postmodern child. I: Brannen, J & O'Brien, M (red.) *Children in Families: Research and Policy* (1-12). London: Falmer Press
- Jensen, A.M., Backe-Hansen, E., Bache-Wiig, H. & Heggen, K. (red.) (1999) *Oppvekst i barnets århundre. Historier om tvevdyghet*. Oslo: Ad Notam Gyldendal
- Klefbeck, J. & Ogdén, T. (1995) *Nettverk og økologi. Problemløsende arbeid med barn og ungdom*. Oslo: Tano
- Kitterød, R.H. (2000) Størst likedeling blant de høyt utdannede. *Samfunnsspeilet* 5/2000
- Kugelberg, C. (1999) *Perceiving motherhood and fatherhood. Swedish working parents with young children*. Acta Universitatis Upsaliensis. Uppsala Studies in Cultural Anthropology 26.

- Ladd-Taylor, M. & Umanski (eds.) (1998) *'Bad mothers'. The politics of blame in the twentieth-century America*. New York: New York University Press
- Lawler, S. (1999) Children need but mothers only want: The power of 'needs talk' in the constitution of childhood. I: Seymour, J. & Bagguley, P. (eds.) (1999) *Relating intimacies: Power and resistance*. London: MacMillan Press
- Lidén, H. (2003) Foreldres autoritet og ungdoms selvstendighet. *Tidsskrift for ungdomsforskning*. Årg. 3, nr. 2. 27-47
- Lidén, H. (2004) Barns rettigheter – en realiserbar intensjon? *Tidsskrift for velferdsforskning*. Årg. 7, nr. 4. 196-212
- Lupton, D. & Barclay, L. (1997) *Constructing fatherhood. Discourses and experiences*. London: Sage Publications
- Magnusson, E. (1998) *Vardagens könsinnebörder under förhandling: om arbete, familj och produktion av kvinnlighet*. Avhandlingen. Umeå Universitet
- Magnusson, E. (1999) 'Gender equality in many different versions: patterns in political gender equality rhetoric in the Swedish 1990's'. *NIKK occasional paper*. No.4 Oslo
- Marsiglio, W. (1993) Contemporary scholarship on fatherhood: Culture, identity and conduct. *Journal of Family Issues*, 14(4): 484-509
- Melhuus, M., Rudie, I. & Solheim, J. (1993) Antropologien og kjønnet. I: Taksdal, A. & Widerberg, K. (red.) (1992) *Forståelser av kjønn i samfunnsvitenskapenes fag og kvinneforskning*. Oslo: Ad Notam Gyldendal
- Miller, D. (1997) How infants grow mothers in North London. *Theory, Culture and Society*, Vol. 14(4):67-88
- Moore, H. (ed.) (1999a) *Anthropological theory today*. Cambridge: Polity Press
- Moskowitz, E. (2001) *In therapy we trust: America's obsession with self-fulfillment*. Baltimore: Johns Hopkins University Press
- Nader, L. (1996) *Naked science. Anthropological inquiry into boundaries, power and knowledge*. London: Routledge
- O'Mailey, C. & Waiton, S. (2005) Who's antisocial? New labour and the politics of antisocial behaviour. London: Academy of Ideas Ltd.
- Overing, J. & Passes, A. (2000) Introduction. I: Overing, J. & Passes A. (eds.) (2000) *The anthropology of love and anger. The aesthetics of conviviality in native Amazonia*. London: Routledge
- Phoenix, A. Woollett, A. & Lloyd, E. (1991) *Motherhood: meanings, practices and ideologies*. London: Sage Publications
- Plantin, L. (2001) *Mäns föräldraskap. Om mäns upplevelser och erfarenheter av faderskapet*. Doktoravhandling. Göteborgs Universitet

- Prout, A. & James, A. (eds.) (1997) *Constructing and reconstructing childhood. Contemporary issues in the sociological study of childhood*. London: The Falmer Press
- Raundalen, M. (2004) Overgrep mot barn på barnehjem og spesialskoler. I *Barnehjem og spesialskoler under lupen*. NOU 2004: 23
- Renaut, A. (2004) *La fin de l'autorité*. Paris: Flammarion
- Ribbens McCarthy, J., Edwards, R. & Gillies, V. (2000) Moral tales of the child and the adult: Narratives of contemporary family lives under changing circumstances. *Sociology* Vol 34, No 4, 785-803
- Rose, N. (1991) *Governing the soul: The shaping of the private self*. London: Routledge
- Rose, N. (1996) Identity, genealogy, history. I: Hall, S. & du Gay, P. (eds.) *Questions of cultural identity*. London: Sage Publications
- Ruddick, S. (1990) *Maternal thinking: Toward a politics of peace*. London: the Women's Press
- Sagatun, S. (2005) *Vanlig og uvanlig: miljøarbeid hjemme med 14-18 åringer*. Doktorgradsavhandling ved NTNU 2005:220
- Sandberg, K. (1997) Barneloven. *Karnov kommenterte lover*. Oslo: Indexdata AS
- Schultz Jørgensen, P. (1999) Familieliv – i børnefamilien. I: Dencik, I. & Schultz Jørgensen, P. (1999) *Børn og familie i det postmoderne samfund*. København: Hans Reitzels Forlag
- Segalen, M. (2000) *Sociologie de la famille*. Paris: Armand Collins
- Seymour, J. & Bagguley, P. (eds.) (1999) *Relating intimacies: Power and resistance*. London: MacMillan Press
- Shapiro, M. et al (1995) Introduction. I Shapiro, M. Diamond, M. & Greenberg, M. (eds.) *Becoming a father: Contemporary, social, developmental and clinical perspectives*. New York: Springer
- Silva, E.B. (ed) (1996) *Good enough mothering? Feminists perspectives on lone motherhood*. London: Routledge
- Sigel, I.E. (1985) *Parental belief systems*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates
- Skrede, K. (2004) Familiepolitikens grense – ved «likestilling light». I Ellingsæter, A.L. & Leira, A. (red) (2004) *Velferdsstaten og familien. Utfordringer og dilemmaer*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Smart, C. (1999) Deconstructing motherhood. I: Silva, E.B. (ed) (1996). *Good enough mothering? Feminists perspectives on lone motherhood*. London: Routledge

- Smart, C. & Neale, B. (1999) 'I hadn't really thought about it'. New identities/New fatherhood. I: Seymour, J. & Bagguley, P. (eds.) (1999) *Relating intimacies: Power and resistance*. London: MacMillan Press
- Solheim, J. (1998) *Den åpne kroppen: Om kjønnsymbolikken i moderne kultur*. Oslo: Pax Forlag
- SOU 2001:10. Barn i homoseksuelle familjer. Del A. Betänkande av Komittén om barn i homoseksuelle familjer. Stockholm
- Stephens, S. (ed.) (1995) *Children and the politics of culture*. Princeton: Princeton University Press
- Stortingsmelding 39 (2001-2002) *Oppvekst og levekår for barn og ungdom i Norge*
- Stortingsmelding 40 (2001-2002) *Om barne- og ungdomsvernet*
- Stølen, K.A. (1996) *The decency of inequality. Gender, power and social change on the Argentine prairie*. Oslo: Scandinavian University Press
- Woon, L.L. (2005) Innlegg gitt for utdanningsgruppenes hovedorganisasjon 8. mars 2005. Om å revitalisere likestillingsprosjektet.
- Zelizer, V. (1994) *Pricing the priceless child: The changing social value of children*. Princeton: Princeton University Press

Sammendrag

Å avkjenne omsorg for barn har vært sentralt i likestillingsprosjektet og ble nylig fremstilt som den videre veien å gå for å revitalisere dette prosjektet. Artikkelen viser hvordan kjønn gjøres relevant i ulike diskurser om barn og foreldreskap og hvordan disse bidrar til å reproducere et kjønnsulikestilt foreldreskap. Særlig innenfor diskurser om barn og ungdom med problematferd er kjønnsessensialisering tydelig. Ved å rette søkelys på dominante diskurser knyttet til barn og foreldreskap kan artikkelen være et bidrag i forklaringer om hvorfor strukturelle endringer ikke gir likestillingens ønskede resultater om kjønnslikestilt foreldreskap. Spørsmålet som stilles er om de kjønnede elementene i samfunnets barneprosjekt har overtatt som tilgjengelig ideologisk legitimering av fortsatt kjønnet foreldreskap, og uten at det er mulig å bestride det.